

HITTANI KONGREGÁCIÓ

Tanbeli megjegyzés az evangelizáció néhány szempontjáról

1. BEVEZETÉS

1. Jézus Krisztus, akit az Atya azért küldött, hogy hirdesse az evangéliumot, minden embert meghívott a megtérésre és a hitre (vö. Mk 1,14–15), feltámadása után pedig rábízta az apostolokra evangelizáló küldetésének folytatását (vö. Mt 28,19–20; Mk 16,15; Lk 24,4–7; ApCsel 1,3): „ahogy engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket” (Jn 20,21; vö. 17,18). Ő az, aki az Egyház által el akar érni minden történelmi korszakot, a föld minden helyét, és minden társadalmi környezetet, hogy minden egyes személyhez eljuthasson, hogy mindannyian egy nyáj legyenek és egy pásztor (vö. Jn 10,06): „Menjetek el az egész világra és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. Aki hisz és megkeresztelkedik, az üdvözülni fog, aki nem hisz, az elkárhozik” (Mk 16,15–16).

Az apostolok tehát „a Szentlélektől indítva mindenkit felszólítottak életük megváltoztatására, megtérésre és a keresztség felvételére”,¹ mivel „a zárándok Egyház szükséges az üdvösséghez”.² Ugyanez a Jézus Krisztus az, aki – mivel jelen van Egyházában – megelőzi az evangelizációt végzők működését, valamint kíséri és követi is azt, ami által gyümölcsözővé teszi a munkájukat: az, ami a kezdet kezdetén történt, folytatódik az egész történelem folyamán.

A harmadik évezred kezdetén újra elhangzik a világban az a felhívás, amelyet Péter és testvére András, valamint az első apostolok Jézustól hallottak: „evezze-

¹ II. JÁNOS PÁL: *Redemptoris missio* (1990. december 7), n. 47, AAS 83 (1991) 293.

² II. Vatikáni Zsinat: *Lumen gentium*, n. 14; vö. *Ad gentes*, n. 7; *Unitatis redintegratio*, n. 3. Ez a tanítás nem mond ellent Isten egyetemes üdvözítő akaratának, amely „azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és az igazság ismeretére eljusson (1Tim 2,4); mivel szükséges összekötni ezt a két igazságot, vagyis az üdvösség valóságos lehetőségét Krisztusban minden ember számára és az Egyház szükségességét az üdvösség rendjében”. II. JÁNOS PÁL: *Redemptoris missio*, n. 9, AAS 83 [1991] 258.

tek a mélyre és vessétek ki a hálót halfogásra” (Lk 5,4).³ A csodálatos halfogás után az Úr megjövendölte Péternek, hogy „emberek halászává” teszi őt (Lk 5,10).

2. A *evangelizáció* fogalmának nagyon gazdag a jelentése.⁴ Széles értelemben az Egyház egész küldetését összefoglalja: hiszen annak egész élete a *traditio Evangelii*, az evangélium hirdetése és továbbadása, amely „Isten üdvösséget hozó ereje minden hívőnek” (Róm 1,16), és amely legvégső lényegét tekintve Jézus Krisztussal azonos (vö. 1Kor 1,24). Ezért ha így fogjuk fel, az evangelizáció címzettje az egész emberiség. Mindenesetre *evangelizálni* nemcsak egy ismeret megtanítását jelenti, hanem azt, hogy az Úr Jézust szavakkal és tettekkel hirdetjük, vagyis azt, hogy jelenlétének és tevékenységének eszközévé tesszük magunkat a világban.

„[M]inden embernek joga van Isten ’jó hírének’ megismerésére, amely Jézus Krisztusban vált ajándékká és nyilvánvalóvá. Az ember így tudja megvalósítani saját hivatását.”⁵ Olyan jogról van szó, amelyet az Úr ruházott rá minden emberi személyre, s ezért mondhatja el valóban minden férfi és minden nő Szent Pállal: Jézus Krisztus „szeretett engem, és önmagát adta értem” (Gal 2,20). Ennek a jognak felel meg az evangelizáció kötelessége: „Hogy az evangéliumot hirdetem, azzal nem dicsekedhetem, hiszen ez kényszerű kötelességem. Jaj nekem ugyanis, ha nem hirdetem az evangéliumot” (1Kor 9,16; vö. Róm 10,14). Innen érthető tehát, miért van az, hogy az Egyház minden tevékenységének lényegileg evangelizáló jellege van, és soha nem szabad azt függetleníteni attól a törekvéstől, hogy mindenkit találkozássra segítsen Krisztussal a hitben, ami az evangelizáció elsődleges célja: „a társadalmi tények és az evangélium egyszerűen elszakíthatatlanok egymástól. Ahol az embereknek csak ismereteket, készségeket, technikai adottságokat és eszközöket viszünk, ott túlságosan keveset viszünk.”⁶

3. Ma azonban egyre növekvő mértékben zavarodottság tapasztalható, ami sokakat arra vezet, hogy ne hallják meg és ne váltsák tettekre az Úr missziós parancsát (vö. Mt 28,19). Gyakran úgy tartják, hogy minden olyan próbálkozás, amely arra irányul, hogy másokat vallási kérdésekkel kapcsolatban meggyőzzünk, szabadsá-

³ Vö. II. JÁNOS PÁL: *Novo millennio ineunte* (2001. január 6), n. 1, *AAS* 93 (2001) 266.

⁴ Vö. VI. PÁL: *Evangelii nuntiandi* (1975. december 8), n. 24, *AAS* 69 (1976) 22.

⁵ II. JÁNOS PÁL: *Redemptoris missio*, n. 46, *AAS* 83 (1991) 293; vö. VI. PÁL: *Evangelii nuntiandi*, nn. 53 és 80, *AAS* 69 (1976) 41–42, 73–74.

⁶ XVI. BENEDEK: Homília az új termés betakarítása alkalmából mondott szentmisén (2006. szeptember 10), *AAS* 98 (2006) 710.

guk korlátozásával jár. Csak saját elveink kifejtése volna megengedett, és az, hogy meghívjuk a másikat a saját lelkiismerete szerinti cselekvésre, anélkül azonban, hogy arra törekednénk, hogy az illető Krisztushoz és a katolikus hithez térjen: azt mondják, elégséges az embereket abban segíteni, hogy emberibbek legyenek, hűségesebbek a saját vallásukhoz, avagy, hogy elegendő olyan közösségeket létrehozni, amelyek az igazságosságért, a szabadságért, a békéért és a szolidaritásért dolgoznak. Továbbá néhányan azt tartják, hogy nem kell hirdetnünk Krisztust azoknak, akik nem ismerik, sem pedig előmozdítani az Egyházhoz való csatlakozást, hiszen el lehet az üdvösségre jutni a Krisztus kifejezett ismerete nélkül, valamint anélkül, hogy formálisan is betagozódnánk az Egyházba.

Ezekkel a nehézségekkel szemben tartotta fontosnak a Hittani Kongregáció közreadni ezt a *Megjegyzést*. Miközben feltételezi az evangelizáció katolikus tanításának teljességét, amelyet VI. Pál és II. János Pál tanítóhivatala részletesen kifejtett, ennek a *Megjegyzésnek* az is célja, hogy tisztázzon néhány szempontot azzal a viszonytal kapcsolatban, amely az Úr missziós küldetése és a mindenkit megillető lelkiismereti- és vallásszabadság között fennáll. Olyan szempontokról van szó, amelyeknek fontos antropológiai, egyháztani és ökumenikus vonatkozásai vannak.

II. NÉHÁNY ANTROPOLÓGIAI VONATKOZÁS

4. „Az az örök élet, hogy megismerjenek téged, az egyedül igaz Istent, és akit küldtél, Jézus Krisztust” (Jn 17,3): Isten értelmet és akaratot adott az embereknek, hogy szabadon tudják őt keresni, megismerni és szeretni. Ezért az emberi szabadság olyan erőforrás és kihívás, amelyet az adományozott az ember számára, aki őt teremtette. Olyan adomány, amely képessé teszi őt arra, hogy megismerje és szeresse azt, ami jó és igaz. Semmi sem veszi jobban igénybe az emberi szabadságot, mint a jóság és az igazság keresése, amely arra serkent, hogy életének minden alapvető aspektusát bevonja ebbe a kutatásba. Ez különösen is a megváltó igazság esetére igaz, amely nem csupán a gondolkodás tárgya, hanem olyan esemény, amely a személyiség egészét mozgósítja – az értelmet, az akaratot, az érzéseket, a tevékenységet és a terveket is –, amikor az illető csatlakozik Krisztushoz. A jóság és igazság ezen keresése már a Szentlélek tevékenysége, aki megnyitja és előkészíti a szíveket az evangéliumi igazság elfogadására, amint azt Aquinói Szent Tamás közismerten állítja: „omne verum a quocumque dicatur a Spiritu Sancto est”.⁷ Ezért fontos a Lélek ezen tevékeny-

⁷ AQUINÓI SZENT TAMÁS: *Summa Theologiae*, I–II, q. 109, a. 1, ad 1.

ségét értékelnünk, amely hajlandóságot teremt és a szíveket közel viszi az igazsághoz, ami segíti az emberi megismerést, hogy érlelődjön a bölcsességben és bizalommal ráhagyatkozzon arra, ami igaz.⁸

Manapság azonban mind gyakrabban kérdőjelezi meg annak legitimitását, hogy másoknak is felajánljuk azt, amit mi önmagában jónak tartunk, annak érdekében, hogy mások azt a maguk részéről szintén elfogadják. Az ilyen felajánlásra gyakorta úgy tekintenek, mint ami támadás mások szabadsága ellen. Az emberi szabadság ezen szemlélete – amelyet függetlenítettek az igazságra való vonatkozástól, amelytől pedig elszakíthatatlan – egyike „azon relativizmus [kifejeződéseinek], amely, mivel semmit sem ismer el végérvényesnek, csakis a saját énjét és annak akaratát tekinti végső mértéknek, és így a szabadság látszata alatt mindenki számára börtönné válik”.⁹ A mai gondolkodásban sokféle formában jelenlévő agnoszticizmus és relativizmus esetében „[a] nézetek törvényes sokfélesége átadta a helyet a közömbös pluralizmusnak, mely arra a feltételezésre épült, miszerint minden vélekedés egyenértékű: ez az igazság iránti bizalmatlanság egyik legelterjedtebb jele, ami a mai világban lépten-nyomon megfigyelhető. Ugyanebbe a bizalmatlanságba esik néhány Keletről származó életfelfogás is; tagadják ugyanis az igazság kizárólagos voltát, mert abból a föltételezésből indulnak ki, hogy az igazság különböző, egymásnak egyenesen ellentmondó tanításokban egyformán megjelenhet.”¹⁰ Ha az ember tagadja az igazságra vonatkozó alapvető képességét, ha szkeptikussá válik azzal a képességgel kapcsolatban, hogy valóban meg tudja ismerni az igazat, akkor végül is oda jut, hogy elveszíti azt, ami egyedülálló módon képes lenyűgözni értelmét és elbűvölni szívét.

5. Ebből a szempontból becsapja magát mindaz, aki azt gondolja, hogy az igazság keresése terén egyedül önmagunkban bízhatunk, és nem ismeri el, hogy mindenki rászorul mások segítségére. Az ember „a bölcsőtől fogva különféle hagyományoknak válik részesévé, melyektől nemcsak a nyelvet és a kultúrát kapja, hanem nagyon sok igazságot is, melyekben szinte ösztönösen hisz. [...] az ember életében az egyszerűen elhitt igazságok száma sokkal nagyobb azokénál,

⁸ Vö. II. JÁNOS PÁL: *Fides et ratio* (1998. szeptember 14), n. 44, *AAS* 91 (1999) 40.

⁹ XVI. BENEDEK: Beszéd a Római Egyházmegye összejövetelének résztvevőihöz a következő témában: „Család és keresztény közösség: a személy formálása és a hit továbbadása” (2005. január 6), *AAS* 97 (2005) 816.

¹⁰ II. JÁNOS PÁL: *Fides et ratio*, n. 5, *AAS* 91 (1999) 9–10.

melyeket személyes felülvizsgálattal vesz birtokba.”¹¹ Az a meggyőződés, hogy bízhatunk a saját kultúránk által áthagyományozott ismeretekben, és azokban is, amelyekről mások szereztek bizonyosságot, részint olyan igazságokkal gazdagítja az embert, amelyeket egyedül nem lett volna képes megszerezni, részint pedig olyan személyközi és társadalmi kapcsolatokkal gazdagít, amelyekre ezáltal tesz szert. A szellemi individualizmus azonban elszigeteli az emberi személyt, mivel megakadályozza abban, hogy bizalommal megnyíljon mások felé – amiként abban is, hogy bőségesen kapja és adja azokat a javakat, amelyek táplálják szabadságát –, továbbá veszélybe sodorja ahhoz való jogát is, hogy társadalmilag kimutassa saját meggyőződéseit és vélekedéseit.¹²

Különösen azt az igazságot vagyunk képesek elérni, amely meg tudja világítani a saját életünk értelmét, és azt irányítani tudja, ha bizalommal ráhagyatkozunk azokra, akik képesek garantálni a bizonyosságot és hitelességet magának az igazságnak: „A képesség és döntés, hogy az ember önmagát és életét másokra bízza, az antropológia szerint egyebek mellett az egyik legfontosabb és legkifejezőbb cselekedet.”¹³ A kinyilatkoztatás elfogadása, amely a hitben valósul meg, bár mélyebb szinten történik, az igazság keresésének dinamikájára is hat: „A kinyilatkoztató Istennek ’a hit engedelmességével’ tartozunk (Róm 16,26; vö. Róm 1,5; 2Kor 10,5–6), mellyel az ember szabadon Istenre bízva egész önmagát, értelmével és akaratával teljesen meghódol a kinyilatkoztató Isten előtt és önként elfogadja a kapott kinyilatkoztatást.”¹⁴ A II Vatikáni Zsinat, miután állítja minden ember kötelességét és jogát, hogy a vallás dolgában keresse az igazságot, hozzáteszi: „Az igazságot pedig a személy méltóságának és társas természetének megfelelő módon kell keresni, tudniillik szabad kereséssel, tanítás vagy képzés, közlés és dialógus segítségével, melyekkel emberek előadják a megtalált vagy megtalálni vélt igazságot, azért, hogy segítsék egymást az igazság keresésében.”¹⁵ Mindenesetre az igazság „csak a saját erejével”¹⁶ hat. Ezért az, hogy őszintén ösztönözzük egy személy értelmét és szabadságát a Krisztussal és az ő evangéliumával való találkozásra, nem számít vele szemben jogtalan beavatkozásnak, hanem törvényes adomány és szolgálat, amely termékenyebbé teheti az emberek közti kapcsolatokat.

¹¹ Uo., n. 31, AAS 91 (1999) 29; vö. II. Vatikáni Zsinat: *Gaudium et spes*, n. 12.

¹² 1948-ban ezt a jogot elismerte és állította az *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata* is (aa. 18–19).

¹³ II. János Pál: *Fides et ratio*, n. 33, AAS 91 (1999) 31.

¹⁴ II. Vatikáni Zsinat: *Dei Verbum*, n. 5.

¹⁵ II. Vatikáni Zsinat: *Dignitatis humanae*, n. 3.

¹⁶ Uo., n. 1.

6. Az evangelizáció ráadásul nemcsak címzettjei számára lehetőség a gazdagodásra, hanem annak számára is, aki azt végzi, továbbá az egész Egyház számára. Például az inkulturáció folyamatában maga „[a]z egyetemes Egyház [...] változatos kifejezési formákkal és javakkal gazdagodik a keresztény élet különböző területein [...]”. Mélyebben ismeri meg, és megfelelőbben fejezi ki Krisztus misztériumát, miközben folytonos megújulásra kényszerül.¹⁷ Az Egyház ugyanis, amely pünkösdi napjától kezdve kifejezte missziós küldetésének egyetemességét, Krisztusban magában foglalja az emberi történelem minden időszakának és helyszínének megszámlálhatatlan gazdagságát.¹⁸ Minden találkozás egy személlyel vagy egy konkrét kultúrával – benső antropológiai értékén túl – feltárhatja az evangélium korábban kevésbé kifejezett lehetőségeit, amelyek gazdagítani fogják a keresztények és az Egyház konkrét életét. Ennek a dimenzióknak is köszönhetően a „az apostoloktól származó hagyomány a Szentlélek segítségével az Egyházban kibontakozik”.¹⁹

Valóban a Lélek az, amely – miután Mária szűzi méhében Jézus Krisztus megtestesülésénél tevékenykedett – élteni az Egyház anyai cselekvését a kultúrák evangelizációjában. Bár az evangélium független minden kultúrától, képes arra, hogy áthassa valamennyit, anélkül azonban, hogy alárendelődné azoknak.²⁰ Ebben az értelemben a Szentlélek a főszereplője az evangélium inkulturációjának is; ő az, aki termékeny módon vezeti a párbeszédet Isten Krisztusban kinyilatkoztatott Szava és azon legmélyebb kérdések között, amelyek az emberek és kultúrák sokaságából fakadnak. Így folytatódik a történelemben – az ugyanazon és egyetlen hit egységében – a pünkösdi eseménye, amely gazdagodik a nyelvek és a kultúrák sokfélesége révén.

7. Az, hogy az ember más, vallási szempontból fontos eseményekkel és igazságokkal is kapcsolatba lép annak érdekében, hogy elfogadásukat előmozdítsa, nemcsak mély összhangban van a párbeszéd, az igehirdetés és a tanulás emberi folyamatának természetével, hanem egy másik fontos antropológiai igénynek is megfelel: az ember sajátossága az a vágy, hogy másokat is részesítsen tulajdon javaiból. Az örömhír hitben történő elfogadása önmagától is ilyen kommunikációra serkent. Az életmentő Igazság lángja lobbantja annak szívét, aki azt a másik ember iránti szeretettel fogadja be, s e szeretet arra mozditja a szabadságot, hogy adjon abból, amit ingyenesen kapott.

¹⁷ II. JÁNOS PÁL: *Redemptoris missio*, n. 52, AAS 83 (1991) 300.

¹⁸ Vö. II. JÁNOS PÁL: *Slavorum Apostoli* (1985. január 2), n. 18, AAS 77 (1985) 800.

¹⁹ II. Vatikáni Zsinat: *Dei Verbum*, n. 8.

²⁰ Vö. VI. PÁL: *Evangelii nuntiandi*, nn. 19–20, AAS 69 (1976) 18–19.

Bár a nem keresztények Isten kegyelme által üdvözülhetnek, amit Isten az „általa ismert utakon” juttat nekik,²¹ az Egyház nem tud eltekinteni attól, hogy számukra hiányzik egy óriási érték ezen a világon: Isten valódi arcának ismerete és a Jézus Krisztussal való barátság, aki a Velünk-lévő-Isten. Valójában „nincs annál szebb, mint amikor megismerjük őt és megosztjuk másokkal is a vele való barátságot”.²² Minden ember számára nagy érték ugyanis a kinyilatkoztatás alapvető igazságainak ismerete²³ Istenről, önmagunkról és a világról; míg sötétségben élni, a végső dolgokra vonatkozó válaszok nélkül, rossz dolog, ami gyakran szenvedés, olykor pedig drámai mértékű rabszolgaság forrása. Ezért Szent Pál nem habozik a keresztény hitre való megtérést a „sötétség birodalmából” való megszabadulásként leírni, amellyel belépünk Isten „szeretett Fia országába”, akiben „elnyertük a megváltást, bűneink bocsánatát” (Kol 1,13–14). Ezért a Krisztushoz való teljes csatlakozás – aki az Igazság –, valamint az Egyházba való belépés nem kisebbségi, hanem felmagasztalja az emberi szabadságot és előrenyúl annak beteljesedése felé az ingyenes szeretetben, valamint a minden ember java iránti buzgóság betetőződésében. Felmérhetetlen ajándék Isten barátainak egyetemes ölelésében élni, amely az ő Fiának éltető testével való kommunióból fakad, elnyerni általa a bűnök bocsánatának bizonyosságát és abban a szeretetben élni, amely a hitből születik. Ezekből a javakból az Egyház mindenkit részesíteni akar, hogy így az igazság teljességét és az üdvösségre vezető eszközöket birtokolják, és eljussanak „Isten fiainak dicsőséges szabadságára” (Róm 8,21).

8. Az evangelizációhoz hozzátartozik az őszinte párbeszéd is, amely arra törekszik, hogy megértse mások érvelését és érzéseit. Az ember szívéig ugyanis nem lehet elérni ingyenesség, szeretet és párbeszéd nélkül, hogy ne csak meghirdessük a kimondott szót, hanem kellőképpen alá is támasszuk azok szívében, akiknek szól. Ez megköveteli, hogy számoljunk azok reményeivel és szenvedéseivel, illetve konkrét helyzetével, akikhez fordulunk. Ezen kívül éppen a párbeszéd az, ami által a jóakarátú emberek szabadabban megnyitják a szívüket és őszintén

²¹ II. Vatikáni Zsinat: *Ad gentes*, n. 7; vö. *Lumen gentium*, n. 16; *Gaudium et spes*, n. 22.

²² XVI. Benedek: Homília a pápasága kezdetekor bemutatott szentmisén (2005. április 24), *AAS* 97 (2005) 711.

²³ Vö. I. Vatikáni Zsinat: *Dei Filius* dogm. konstitúció, n. 2: „Eme isteni kinyilatkoztatásnak tulajdonítható ugyan, hogy ami az isteni dolgokra vonatkozólag az emberi ész számára önmagában nem fölfoghatatlan, azt az emberi nem jelenlegi helyzetében is mindenki könnyen, erős biztonsággal és minden tévelygtől mentesen megismerheti (vö. Aquinói Szent Tamás: *Summa Theologiae*, I, 1, 1).” (DH 3005).

megosztják spirituális és vallási tapasztalataikat. Az ilyen megosztás – amely a valódi barátság jellegzetessége – értékes alkalmak a tanúságtételnek és a keresztény igehirdetésnek.

Mint az emberi tevékenység minden területén, a vallási témákról szóló párbeszédben is megjelenhet a bűn. Időnként megtörténhet, hogy az ilyen párbeszédet nem természetes célja vezeti, hanem a megtévesztés, az önközpontú érdekek, vagy az arrogancia szintjére süllyed, amelyből hiányzik a résztvevők emberi méltóságának és vallási szabadságának tisztelete. Ezért „[a]z Egyház szigorúan tiltja, hogy bárkit is a hit elfogadására kényszerítsenek, vagy méltatlan módszerekkel, csábító ajánlatokkal befolyásoljanak; ugyanakkor határozottan követeli mindenki jogát ahhoz, hogy rosszindulatú zaklatásokkal el ne riasszák a hittől”.²⁴

Az evangelizáció eredeti mozgóereje a Krisztus iránti szeretet az emberek örök üdvössége érdekében. A hiteles evangelizátorok azt kívánják ingyen továbbadni, amit maguk is ingyen kaptak: „Krisztus tanítványai az Egyház első korszakától kezdve azon fáradoztak, hogy az embereket az Úr Krisztus hitére térítsék, de ne erőszakkal, nem is az evangéliumhoz méltatlan mesterkedéssel, hanem elsősorban Isten igéjének erejével.”²⁵ Az apostolok küldetése, és annak folytatása az ősegyház missziójában az evangelizáció alapvető modellje marad minden időkre: olyan küldetés ez, amelyet gyakran jellemzett a vértanúság, amint azt az elmúlt század történelme is bizonyítja. Éppen a vértanúság ad szavahihetőséget a tanúknak, akik nem hatalomra vagy nyereségre törekszenek, hanem Krisztusért adják az életüket. Ők mutatják meg a világnak az emberek iránti szeretet legfelsőbb fokának erejét, amely megadatik annak, aki Krisztust követi egészen élete teljes odadásáig. Így a keresztények a kereszténység kezdeti óta mindmáig üldözést szenvedtek az evangéliumért, amint Jézus megmondta: „Ha engem üldöztek, titkeket is üldözni fognak” (Jn 15,20).

III. NÉHÁNY EGYHÁZTANI VONATKOZÁS

9. Pünkösöd napjai óta mindaz, aki megkapja a hit teljességét, beletestessül a hívők közösségébe: „Akik megfogadták [Péter] szavát, megkeresztelkedtek. Aznap mintegy háromezer lélek megtért” (ApCsel 2,41). Az evangéliumot kezdettől fogva hirdették minden embernek a Lélek erejében, hogy higgyenek és Krisztus ta-

²⁴ II. Vatikáni Zsinat: *Ad gentes*, n. 13.

²⁵ II. Vatikáni Zsinat: *Dignitatis humanae*, n. 11.

nítványaivá, valamint az Egyház tagjaivá váljanak. Az ókeresztény egyházirodalomban is állandóan buzdítanak arra, hogy betöltsék azt a küldetést, amelyet Krisztus bízott a tanítványokra.²⁶ Általában a „megtérítés” fogalmát használják annak a követelménynek a kifejezésére, hogy a pogányokat elvigyék az Egyházba. A megtérés (*metanoia*) ugyanígy a szó sajátosan keresztény értelmében a mentalitás és a cselekvés megváltozását jelenti, amely a *Krisztusban* való új életet fejezi ki, akit a hit által hirdetnek: a gondolkodás és a cselekvés folyamatos megújításáról van szó, a Krisztussal való minél teljesebb azonosulás irányában (vö. Gal 2,20), amelyre mindenekelőtt a megkeresztelték kaptak meghívást. Elsősorban ez a Jézus által megfogalmazott felhívás értelme: „térjete meg és higgyetek az evangéliumban” (Mk 1,15; vö. Mt 4,17).

A keresztény lelket mindig hajtotta a szenvedély, hogy az egész emberiséget elvezesse Krisztushoz az Egyházba. Valójában az új tagok Egyházba való beletestesülése nem egy hatalmi csoport kiterjesztése, hanem a Krisztussal való barátság hálózatába való belépés; ő az, aki összeköti az eget és a földet, a földrészeket és a különböző korokat. A Krisztussal való kommunióra lépés ajándéka ez, aki „új élet”, amelyet a szeretet és az igazságosságért való elkötelezettség mozgat. Az Egyház eszköze – „csírája és kezdete”²⁷ – Isten országának, nem pedig politikai utópia. Már Isten jelenléte a történelemben is magában hordja a valódi jövőt, a végérvényeset, amelyben ő lesz „minden mindenben” (1Kor 15,28); jelenléte szükséges, mivel egyedül Isten tud valódi békét és igazságosságot hozni a világba. Isten országa nem – mint ma sokan feltételezik – valami általánosság, ami felülmúl minden vallási tapasztalatot és hagyományt, amely felé törekedni kellene, és nem is mindazok egyetemes és megkülönböztetetlen közössége, akik keresik Istent, hanem mindenekelőtt egy személy, akinek arca van, és a Názáreti Jézus nevét viseli, aki a láthatatlan Isten képmása.²⁸ Ezért az emberi szív minden, Isten és az ő országa irányába tartó szabad megmozdulása természete szerint Krisztushoz vezet, és az ő Egyházába való belépésre irányul, ami ennek az országnak hatékony jele. Az Egyház tehát Isten jelenlétének hordozója, s ezért

²⁶ Vö. például ALEXANDRIAI KELEMEN: *Protreptikos* IX, 87, 3–4. (*Sources chrétiennes*, 2,154); AURELIUS AGOSTINUS: *Sermo* 14, D [= 352 A], 3 (Nuova Biblioteca Agostiniana, XXXV/1, 269–271).

²⁷ II. Vatikáni Zsinat: *Lumen gentium*, n. 5.

²⁸ Vö. ezzel kapcsolatban II. JÁNOS PÁL: *Redemptoris missio*, n. 18, *AAS* 83 (1991) 265–266: „Ha az országot elválasztjuk Jézus személyétől, az már nem Isten általa kinyilatkoztatott országa. Ezzel meghamisítják mind az Ország tartalmát – így fennáll annak veszélye, hogy pusztán emberi, ideológiai értelemben fogják fel –, mind pedig Krisztus természetét, aki már nem Úrként jelenik meg, kinek minden alá van vetve (vö. 1Kor 15,27).”

az ember és a világ valóban emberivé tételének eszköze. Az Egyház elterjedése a történelemben, ami küldetésének célja, Isten jelenlétének szolgálata az ő országa által: ugyanis „nem választható el az Ország az Egyháztól”.²⁹

10. Az Egyház missziós igehirdetését azonban „napjainkban relativista elméletek veszélyeztetik, melyek nemcsak *de facto*, hanem *de iure* (elvileg) is igazolni akarják a vallási pluralizmust”.³⁰ Hosszú idő óta olyan helyzet alakult ki, amelyben sok hívő ember számára nem világos maga az evangelizáció oka sem.³¹ Egyenesen azt állítják, hogy az az igény, miszerint megkaptuk a kinyilatkoztatás teljességének ajándékát, az intolerancia magatartását rejti és veszélyes a békére nézve.

Aki így gondolkodik, figyelmen kívül hagyja az igazság ajándékának teljességét, miszerint Isten, aki kinyilatkoztatja magát az embernek, tiszteletben tartja azt a szabadságot, amelyet ő maga teremtett mint az emberi természet kitörölhetetlen vonását: a szabadságot, amely nem közömbösség, hanem a jóra irányuló feszültség. Ez a tisztelet magának a katolikus hitnek és Krisztus szeretetének követelménye, amely az evangelizáció lényegi összetevője, és ezért olyan érték, amelyet anélkül kell előmozdítanunk, hogy azt elszakítanánk a követelménytől, hogy megismertessük és szabadon elfogadtassuk az üdvösség teljességét, amelyet Isten felajánl az embernek az Egyházban.

A vallásszabadságot megillető tisztelet³² és annak előmozdítása, „[e]z a szeretet és jóindulat azonban soha nem tehet bennünket közömbössé az igazság és

²⁹ II. JÁNOS PÁL: *Redemptoris missio*, n. 18, AAS 83 (1991) 266. Az Egyház és az Ország viszonyáról vö. még HITTANI KONGREGÁCIÓ: *Dominus Iesus* (2000. augusztus 6.), nn. 18–19, AAS 92 (2000) 759–761.

³⁰ HITTANI KONGREGÁCIÓ: *Dominus Iesus*, n. 4, AAS 92 (2000) 744.

³¹ Vö. VI. PÁL: *Evangelii nuntiandi*, n. 80, AAS 69 (1976) 73: „egyáltalán minek is hirdessük az evangéliumot, amikor úgyis minden jóhiszemű ember üdvözülhet? Ha pedig a világon és a történelemben mindenütt megtalálhatók az »Ige csírái«, akkor hát minek vigyünk el oda az evangéliumot, ahol csírájában Krisztus Urunk már elhintette őket?”

³² Vö. XVI. BENEDEK: Beszéd a Római Kúria és Prelatúra tagjainak a karácsonyi jókívánságok alkalmából (2005. december 22.), AAS 98 (2006) 50: „ha a vallásszabadságot úgy értelmezzük, mint annak kifejeződését, hogy az ember nem képes megtalálni az igazságot és így az következésképpen a relativizmus kanonizálásává válik, akkor azt társadalmi és történelmi szükségszerűségből helytelen módon metafizikai szintre emelik és ily módon valódi értelmétől megfosztják, ami azzal a következménnyel jár, hogy nem fogadhatja el többé az, aki hiszi, hogy az ember képes megismerni Isten igazságát, és aki az igazság belső méltóság-

a jó iránt. Sőt éppen maga a szeretet sürgeti Krisztus tanítványait, hogy hirdessék az üdvözítő igazságot minden embernek.”³³ Ez a szeretet a Szentlélek értékes pecsétje, aki – lévén az evangelizáció főszereplője³⁴ – nem szűnik meg a szíveket az evangélium hirdetésére serkenteni, és megnyitni annak befogadására. Olyan szeretet ez, amely az Egyház szívéből fakad, és onnan a szeretet tüzeként sugárzik ki minden ember szívébe, a föld határáig. Az ember szíve ugyanis Jézus Krisztussal szeretne találkozni.

Így érthető tehát Krisztus evangelizációra hívó sürgetése, és az, hogy a misszió, amelyet az Úr az apostolokra bízott, minden megkereszteltre vonatkozik. Jézus szavai – „menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket. Kereszteljétek meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevére, és tanítságok meg őket mindannak a megtartására, amit parancsoltam nektek” (Mt 28,19–20) – mindenkihez szólnak, kinek-kinek a saját hivatása szerint. A mai korban pedig, szemközt számos emberrel, akik a *sivatag* különböző formáit tapasztalják, mindekelőtt „Isten homályosságának, a lélek kiüresedésének sivatagát, amely nincs többé tudatában az ember méltóságának és úton-létének”,³⁵ XVI. Benedek pápa emlékeztette a világot arra, hogy „az Egyháznak a maga egészében, és benne a lelkipásztoroknak is, Krisztushoz hasonlóan útra kell kelniük, hogy kivezessék az embereket a sivatagból az élet felé, az Isten Fiával való barátság felé, ahhoz, aki nekünk az életet, a bőségben való életet adja.”³⁶ Ez az apostoli buzgalom kötelesség és egyben elidegeníthetetlen jog is, magának a vallásszabadságnak a kifejezője, amelynek megvannak a megfelelő erkölcsi-társadalmi és erkölcsi-politikai dimenziói.³⁷ Olyan jog, amelyet sajnos a világ némely részén nem ismernek el hivatalosan, más helyeken pedig nem tartanak ténylegesen tiszteletben.³⁸

ga alapján ragaszkodik ehhez az ismerethez. Teljesen más dolog azonban, ha a vallásszabadságot olyan szükségyszerűségnek fogjuk fel, amely az emberi együttélésből fakad, sőt, amely az igazság belső következményéből ered, hiszen azt nem lehet valakire kívülről ráerőltetni, hanem csak a meggyőzés folyamata által teheti valaki magáévá.”

³³ II. Vatikáni Zsinat: *Gaudium et spes*, n. 28; vö. VI. Pál: *Evangelii nuntiandi*, n. 24, AAS 69 (1976) 21–22.

³⁴ Vö. II. János Pál: *Redemptoris missio*, nn. 21–30, AAS 83 (1991), 268–276.

³⁵ XVI. Benedek: Homília a pápasága kezdetén bemutatott szentmisén (2005. április 24.), AAS 97 (2005) 710.

³⁶ Uo.

³⁷ Vö. II Vatikáni Zsinat: *Dignitatis humanae*, n. 6.

³⁸ Valójában ott, ahol a vallásszabadsághoz való jogot elismerik, rendszerint egyúttal elismerik azt is, hogy minden embernek joga van a saját meggyőződését megosztani a másik lelkiismereté-

11. Aki hirdeti az evangéliumot, Krisztus szeretetében részesül, aki szeretett minket és önmagát adta értünk (vö. Ef 5,2), így az ő követé és Krisztus nevében kérleli az embereket: hagyjátok magatokat kiengesztelni Krisztussal! (vö. 2Kor 5,20). Olyan szeretet ez, amely annak az ingyenességnek a kifejeződése, amely kiárad az emberi szívből, amikor az megnyílik a Jézus Krisztus által ajándékozott szeretetre, arra a szeretetre, ami „egy tömeggé [kapcsolja] mi ittlenn szerte szokott elegyülni”.³⁹ Ez magyarázza a szavak azon hevületét, bizalmát és szabadságát (*parrhesia*), amely megnyilvánult az apostolok predikációjában (vö. ApCsel 4,31; 9,27–28; 26,26 stb.), és amelyet Agrippa király tapasztalt, amikor Pált hallgatta: „Kis híjja, hogy rá nem veszel: Legyek keresztény!” (ApCsel 26,28).

Az evangelizáció nem csak abban valósul meg, hogy nyíltan prédikálják az evangéliumot, nem is csupán a nyilvánosság szempontjából is fontos cselekedetek által, amelyeknek mindig nagy evangelizáló hatásuk van. Valójában „az evangélium nyilvános hirdetésén kívül mindig szükség lesz a közvetítés egy másik formájára is: mely ember és ember között zajlik. [...] Nagy hiba volna, ha a tömeg-apostolkodás eszméje elfeledtetné velünk ezt a másik továbbadási módot, amelyben valakit személy szerint megragad egy különlegesen neki szóló szó, amelyet más mondott neki.”⁴⁰

Mindenesetre emlékeztetni kell arra, hogy az evangélium átadásánál a szó és az élet által történő tanúságtétel párhuzamosan zajlik;⁴¹ annak érdekében, hogy az igazság fénye megvilágíthasson minden embert, mindenekelőtt az életszentség tanúságtételére van szükség. Ha a szót meghazudtolja az életmód, akkor azt nehezen fogadják el. De a pusztá tanúságtétel sem elégséges, mivel „[h]osszabb távon [...] az élet legszebb tanúságtétele is kevés, ha nem kíséri és igazolja az, amit Péter apostol így fejez ki: 'Adjatok számot reménységeitekről' (1Pét 3,15). Ezt a reménységünket ki kell fejteni a Jézus Krisztusról szóló világos, egyértelmű beszéddel.”⁴²

nek teljes tiszteletben tartásával, valamint azt is, hogy ösztönözhetnek másokat a saját vallási közösségünkbe való belépésre, amint azt számos mai jogi előírás éppúgy biztosítja, mint a mára széles körűvé vált vonatkozó joggyakorlat.

³⁹ DANTE ALIGHIERI: *Isteni színjáték*, Paradicsom, XXXIII, 87. (Babits Mihály fordítása.)

⁴⁰ VI. PÁL: *Evangelii nuntiandi*, n. 46, AAS 69 (1976) 36.

⁴¹ Vö. II. Vatikáni Zsinat: *Lumen gentium*, n. 35.

⁴² VI. PÁL: *Evangelii nuntiandi*, n. 22, AAS 69 (1976) 20.

IV. NÉHÁNY ÖKUMENIKUS VONATKOZÁS

12. Az ökumenikus mozgalom egészen a kezdeteitől fogva bensőleg összekapcsolódott az evangelizációval. Az egység ugyanis a misszió szavahihetőségének pecsétje, és a II. Vatikáni Zsinat új hangsúllyal feltárta, hogy a megosztottság botránya „károsítja a legszentebb ügyet, az evangélium hirdetését”.⁴³ Maga Jézus halálának előestéjén így imádkozott: „Legyenek mindnyájan egyek [...] hogy így a világ higgyjen” (Jn 17,21).

Az Egyház missziója egyetemes és nem korlátozódik a föld meghatározott területeire. Az evangelizáció mégis más módokon történik azoknak a körülményeknek megfelelően, amelyek között végbemegy. Sajátos értelemben ismert az „ad gentes misszió”, amely azok felé irányul, akik nem ismerik Krisztust. Tág értelemben általános lelkipásztori szempontból „evangelizációról” beszélünk; „új evangelizációról” pedig akkor, ha az azokra irányul, akik már nem követik a keresztény gyakorlatot.⁴⁴ Ezenkívül létezik evangelizáció azokban az országokban is, ahol nem katolikus keresztények élnek, különösen olyan országokban, amelyekben a kereszténységnek régi hagyománya és kultúrája van. Itt szükség van mind a valódi tiszteletre ezen hagyomány és lelki gazdagság iránt, mind pedig az együttműködés őszinte lelkületére. A katolikusok „fogják össze különvált testvéreikkel, amiben csak lehet, együtt vallják meg Istenbe és Jézus Krisztusba vetett hitüket a pogányok előtt, de legyen tőlük távol a közömbösség, a hitigazságok elködösítése éppúgy, mint az esztelen versengés. [...] Amennyire a vallási helyzet engedi, az ökumenizmusról szóló határozat szellemében elő kell mozdítani az ökumenikus tevékenységet.”⁴⁵

Az ökumenikus törekvésben különböző dimenziókat lehet megkülönböztetni: mindenekelőtt a *meghallgatást*, ami minden párbeszéd alapvető feltétele; ide tartozik azután a *teológiai eszmecsere*, amelyben – ha megpróbáljuk megérteni mások hitvallásait, hagyományait és meggyőződéseit – el lehet érkezni az összhang megtalálásáig, amelyet olykor a viszálykodás elrejt a szemünk előtt. Mindettől elválaszthatatlanul azonban nem hiányozhat egy további lényeges dimenzió sem, az ökumenikus törekvés: a *tanúságtétel* és az *igehirdetés* mozzanata olyan alapelemekkel kapcsolatban, amelyek nem részei azon hagyományoknak és a teológiai finomságaiknak, azonban hozzátartoznak magának a hitnek a hagyományához.

⁴³ II. Vatikáni Zsinat: *Unitatis redintegratio*, n. 1; vö. II. János Pál: *Redemptoris missio*, nn. 1, 50, AAS 83 (1991) 249, 297.

⁴⁴ Vö. II. János Pál: *Redemptoris missio*, n. 34, AAS 83 (1991) 279–280.

⁴⁵ II. Vatikáni Zsinat: *Ad gentes*, n. 15.

Az ökumenizmusnak azonban nem csak intézményes dimenziója van, amely azt célozza, hogy „a keresztények közötti részleges közösség növekedjék az igazságban és szeretetben való teljes közösség felé”:⁴⁶ ez minden egyes hívő feladata, mindenekelőtt az imádság, a bűnbánattartás, a gondos tanulmányozás és az együttműködés által. Bárhol és mindig minden hívő katolikusnak joga és kötelessége, hogy tanúságot tegyen és hirdesse a saját hitét. A nem katolikus keresztényekkel együtt egy katolikusnak is a szeretet és az igazság tiszteletteljes párbeszédébe kell belépnie: olyan párbeszédbe, amely nem csupán gondolatok, hanem ajándékok cseréje is,⁴⁷ annak érdekében, hogy felajánlhassa nekik az üdvösség eszközeinek teljességét.⁴⁸ Ez vezethet valakit a Krisztushoz való mind mélyebb megtérésre.

Ezzel kapcsolatban megjegyezzük, hogy ha egy nem katolikus keresztény lelkiismereti okokból és a katolikus igazságról való meggyőződésből azt kéri, hogy a Katolikus Egyházzal teljes közösségre léphessen, akkor azt mint a Szentlélek művét és mint a lelkiismereti és vallásszabadság kifejezését tiszteletben kell tartani. Ebben az esetben nem prozelitizmusról van szó, a szó negatívan értelmezett jelentésében.⁴⁹ Amiként a II. Vatikáni Zsinat ökumenizmusról szóló dekrétuma kifejezetten elismerte: „Nyilvánvaló, hogy az ökumenikus mozgalomtól természete szerint különbözik az a munka, mellyel egyeseket, akik a teljes katolikus közösségre vágyódnak, előkészítő oktatásban részesítenek és visszafogadnak. A kettő azonban nem ellenkezik egymással, hiszen mindegyik Isten csodálatra méltó gondviseléséből fakad.”⁵⁰ Ezért az ilyen kezdeményezés nem jogosulatlan, és nem is mentesít annak felelősségétől, hogy hirdessük a katolikus hit teljességét a többi keresztényeknek, akik szabadon eldöntik, hogy elfogadják-e azt.

⁴⁶ II. JÁNOS PÁL: *Ut unum sint* (1995. május 25.), n. 14, *AAS* 87 (1995) 929.

⁴⁷ Vö. uo., n. 28, *AAS* 87 (1995) 939.

⁴⁸ Vö. II. Vatikáni Zsinat: *Unitatis redintegratio*, nn. 3, 5.

⁴⁹ Eredetileg a „prozelitizmus” fogalma zsidó környezetben született, ahol a „prozelita” azt a személyt jelölte, aki a „népek” közé tartozott, és csatlakozott a „választott néphez”. Ugyanígy keresztény környezetben is a prozelitizmus fogalmát gyakran úgy használták, mint a missziós tevékenység szinonímáját. Újabban a fogalom negatív jelentésárnyalatára tett szert: saját vallásunk reklámozása olyan eszközökkel és célokból, amelyek ellentétesek az evangélium szellemével, és amelyek nincsenek tekintettel az emberi személyek szabadságára és méltóságára. Ebben az értelemben értik a „prozelitizmus” fogalmát az ökumenikus mozgalom kontextusában, vö. *The Joint Working Group between the Catholic Church and the World Council of Churches*, „The Challenge of Proselytism and the Calling to Common Witness” (1995).

⁵⁰ II. Vatikáni Zsinat: *Unitatis redintegratio*, n. 4.

Ez a perspektíva természetesen megköveteli, hogy kerüljünk minden jogosulatlan nyomásgyakorlást: „A vallásos hit terjesztésénél s ilyen gyakorlatok megismertetésénél [...] tartózkodni kell minden olyan tevékenységtől, amely a tisztességtelen, illetve nem igazolható kényszernek vagy rábeszélésnek akár a látszatát is kelti, különösen, ha egyszerűbb vagy ínséget szenvedő emberekről van szó.”⁵¹ Az igazságról való tanúságtétel semmit sem akar másokra erővel rákényszeríteni, sem kényszerítő cselekvéssel, sem olyan eszközökkel, amelyek ellentétesek az evangéliummal. A szeretet gyakorlása maga is ingyenes.⁵² A szeretet és az igazságról szóló tanúságtétel mindenekelőtt Isten szavának erejével igyekszik másokat meggyőzni (vö. 1Kor 2,3–5; 1Tessz 2,3–5).⁵³ A keresztény misszió a Szentléleknek és magának a hirdetett igazságnak az erején alapul.

V. VÉGKÖVETKEZTETÉS

13. Az Egyház evangelizáló tevékenysége sohasem lankadhat, hiszen sohasem fog hiányozni az Úr Jézus jelenléte a Szentlélek erejében, saját ígérete szerint: „Én veletek vagyok minden nap, a világ végezetéig” (Mt 28,20). A vallás területén ma megfigyelhető relativizmus és irénizmus nem számítanak érvényes indoknak, hogy lankadjon ez a kötelezettséggel járó, de magával ragadó buzgalom, amely magához az Egyház természetéhez tartozik és annak „elsődleges feladata”.⁵⁴ „*Caritas Christi urget nos* – Krisztus szeretete sürget minket” (2Kor 5,14): tanúsítja ezt számtalan hívő élete, akik Jézus szeretetétől indítva az egész történelem során mindenféle kezdeményezésekre és tettekre vállalkoztak, hogy hirdessék az evangéliumot az egész világnak és a társadalom minden területén, s így állandó, minden keresztény nemzedéknek szóló intésként és meghívásként nagyvonalúan teljesítették Krisztus küldetését. Ezért, ahogy XVI. Benedek pápa emlékeztet, „az evangélium hirdetése és tanúsítása az elsődleges szolgálat, amelyet a keresztények mindenkinek és az egész emberi nemnek tehetnek, hiszen meghívást kaptak, hogy mindenkinek továbbadják Isten szeretetét, mely teljességgel megmutatkozott a világ egyetlen megváltójában, Jézus Krisztusban”.⁵⁵ A szere-

⁵¹ II. Vatikáni Zsinat: *Dignitatis humanae*, n. 4.

⁵² Vö. XVI. Benedek: *Deus caritas est* (2005. december 25.), n. 31 c, *AAS* 98 (2006) 245.

⁵³ Vö. II. Vatikáni Zsinat: *Dignitatis humanae*, n. 11.

⁵⁴ XVI. Benedek: Homília a Falakon Kívüli Szent Pál Bazilika meglátogatásakor (2005. április 25.), *AAS* 97 (2005) 745.

⁵⁵ XVI. Benedek: Beszéd az „Ad gentes” zsinati dekrétum 40. évfordulója alkalmából rendezett nemzetközi konferencia résztvevőihöz (2006. március 11.), *AAS* 98 (2006) 334.

Tanbeli megjegyzés az evangelizáció néhány szempontjáról

tet, amely Istentől jön, egyesít bennünket vele és „átalakít minket egy olyan *mi*-vé, amely túllép megosztottságainkon és eggyé tesz bennünket, egészen addig, amíg Isten lesz 'minden mindenben' (1Kor 15,28)”.⁵⁶

Öszentsége XVI. Benedek az alulírott bíboros prefektus számára 2007. október 6-án tartott kihallgatáson jóváhagyta a jelen Tanbeli megjegyzést, ennek a Kongregációnak a rendes ülésén elhatározva és elrendelve annak közzétételét.

Kelt Rómában, a Hittani Kongregációban 2007. december 3-án, Xavéri Szent Ferenc, a missziók védőszentjének liturgikus emléknapján.

William Levada, bíboros prefektus
Angelo Amato, Silai tituláris érsek, titkár

(Patsch Ferenc SJ fordítása)

⁵⁶ XVI. BENEDEK: *Deus caritas est*, n. 18, AAS (2006) 232.